

štatistiky sme opísali vývoj divadelnej scény na Slovensku a zameriavame sa prioritne na oblasť početnosti stálych scén v prevádzke, na počet predstavení a návštevníkov v troch historicky dôležitých časových obdobiach. Druhá kapitola je už podrobnejšou analýzou dostupných dát a poukazuje na súčasnú situáciu v slovenskom divadle v mierne rozšírenej obsahovej štruktúre, zahŕňajúcej okrem predchádzajúcich ukazovateľov tiež informácie na tému zamestnanosti v divadelníctve, ako aj finančnej oblasti a hospodárení divadiel. Ekonomickým a sociálnym rozmerom scénického umenia v kontexte jeho pozície v kreatívnom a kultúrnom sektore ekonomiky sme venovali poslednú kapitolu. Poukazuje na nezastupiteľné miesto a význam divadla v celosvetovom, medzinárodnom a národnom rozmere. Súčasťou tejto kapitoly je tiež stručná analýza dostupných údajov z predchádzajúcich prieskumov verejnosti v Slovenskej republike, ale tiež prieskumov na úrovni Európskej únie, poukazujúca na vzťah populácie k tomuto druhu umenia, ako aj na bariéry obmedzujúce prístup k divadlu na Slovensku. Publikáciu *Slovenské divadlo v číslach* možno vnímať ako komplexný sumár minulej a súčasnej situácie profesionálnej divadelnej scény na Slovensku, ako identifikovanú „matriku“ slovenského divadla. Veríme, že bude slúžiť ako východisko pri dôslednom skúmaní divadelnej problematiky a následné štatistické analýzy. Ved' kritická reflexia akéhokoľvek spoločenského, kultúrneho i umenovedného javu začína hlbokým ponorom do prameňov. História i prítomnosť divadla možno relevantne opísať len na základe faktov a udalostí, ktoré sa nielen stali, ale boli aj hodnoverne zaznamenané. Sme presvedčení, že publikácia, ktorá slovenské divadlo transformovala do faktov, údajov a čísel, sa stane nezastupiteľným prameňom pre ďalšie skúmania, reflexie a analýzy slovenského profesionálneho divadla.

1 slovenské divadlo — historický prierez

1.1

Slovenské divadlo v povojnovom období¹

Slovensko prekonalo v dvadsiatom storočí viacero spoločenských a politických zmien, ktoré mali vždy silné prepojenie na kultúrny a umelecký prejav v krajine.

V povojnových rokoch, napriek prvotnému víťazstvu Demokratickej strany v parlamentných voľbách v roku 1946, postupne naberal na intenzite vplyv komunistickej ideológie, ktorý sa naplno presadil vo februári 1948, keď Komunistická strana Československa prevzala moc v rámci februárového prevratu nazvaného aj „víťazstvo československého pracujúceho ľudu“. Ten predstavoval významný medzník v histórii krajiny, ako aj v umeleckom prejave.

Vládnucu politickú moc charakterizovalo obmedzovanie ľudských práv, vysoká miera kontroly všetkých oblastí spoločenského života a obmedzovanie slobody prejavu, vrátane toho umeleckého.

Kultúra a umenie sa stali nástrojom komunistického režimu s cieľom propagandy a podpory oficiálnej ideologickej doktríny. Manažment kultúrnych aktivít, organizácií a profesijných združení bol kontrolovaný priamo Ústredným výborom Komunistickej strany Slovenska. Všetky oblasti umenia a kultúry podliehali cenzúre. Národná dimenzia a kultúrna identita boli potlačené a nahradené socialistickým internacionalizmom, uniformitou v názoroch, hodnotách a umeleckých vyjadreniach.

Táto skutočnosť sa premietla do charakteru hier a tém slovenskej drámy v rokoch 1948 — 1956,

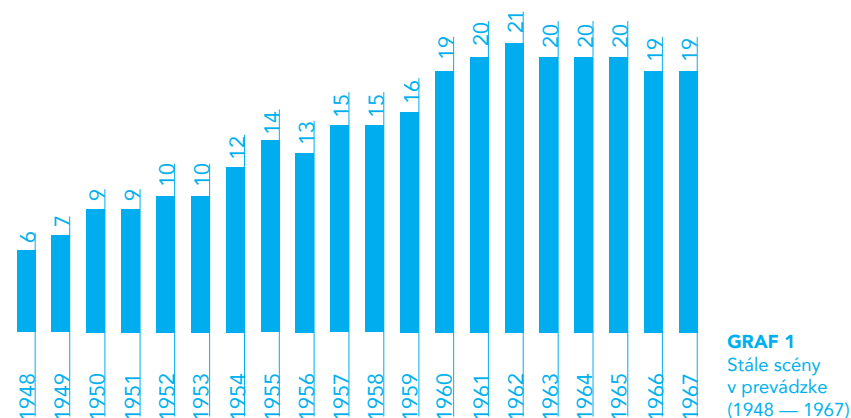
¹ Sme si vedomí, že s prihliadnutím na vývoj divadelníctva na Slovensku by bolo vhodné pracovať aj so skoršími údajmi ako z roku 1948. Tieto však vo forme štatistík nie sú dostupné. Práve z tohto dôvodu sme historický prierez boli nútení začať až rokom 1948.

kde prevládali najmä bezkonfliktné a schematické veselohry a komédie. „Divadlá sa zakladali bez reálneho umeleckého programu, bez hlbšieho spoločensko-kultúrneho zázemia, ale aj bez dostatočného počtu skutočne erudovaných umelcov.“ (Dlouhý, 2011, s. 295).

Až v druhej polovici šesťdesiatych rokov dochádza k miernej liberalizácii a uvoľneniu spoločenských pomerov. Na pomerne krátke obdobie to znamenalo zjemnenie cenzúry a snahu o prekonávanie neslobody umeleckého výrazu, ktoré sa prejavili v repertoárovej, ako aj inscenačnej zložke slovenského divadelníctva.

„V šesťdesiatych rokoch sa objavili v Poľsku, Československu, Maďarsku a Juhoslávii alternatívne divadlá, ktoré nevznikli ako subjekty založené štátom. Spájali v sebe umelecký experiment so skrytou a náznakovou kritikou politického systému a spoločenského pokrytectva a snažili sa nájsť možnosti, ako rozšíriť štandardizovaný repertoár a vytvoriť si svoje vlastné inscenácie.“ (Klaič, 2014, s. 50).

1.1.1 Stále scény v prevádzke — štatistický prehľad

GRAF 1
Stále scény
v prevádzke
(1948 — 1967)

1.A Počet stálych scén v sledovanom období mal narastajúcu tendenciu. Napriek krátkodobému poklesu v r. 1956 stúpali počty stálych scén v prevádzke až do r. 1962, keď dosiahli vrchol. Následne sa postupne znížili až na konečný stav 19 scén. V priemere narastal počet stálych scén ročne o 6,4 percentuálneho bodu.

1.B Najnižší počet stálych scén v prevádzke bol v r. 1948

a vrchol dosiahol v r. 1962. Rozdiel medzi dnom a vrcholom predstavoval 250 %.

1.C Najvyšší nárast bol zaznamenaný v r. 1960, keď oproti predchádzajúcemu roku narástol počet stálych scén o 3 v absolútnom vyjadrení, čo tvorilo 19-percentný nárast.

1.D Pokiaľ berieme do úvahy počiatočný a koncový stav stálych scén v prevádzke, v sledovanom období môžeme

konštatovať celkový nárast o 217 %.

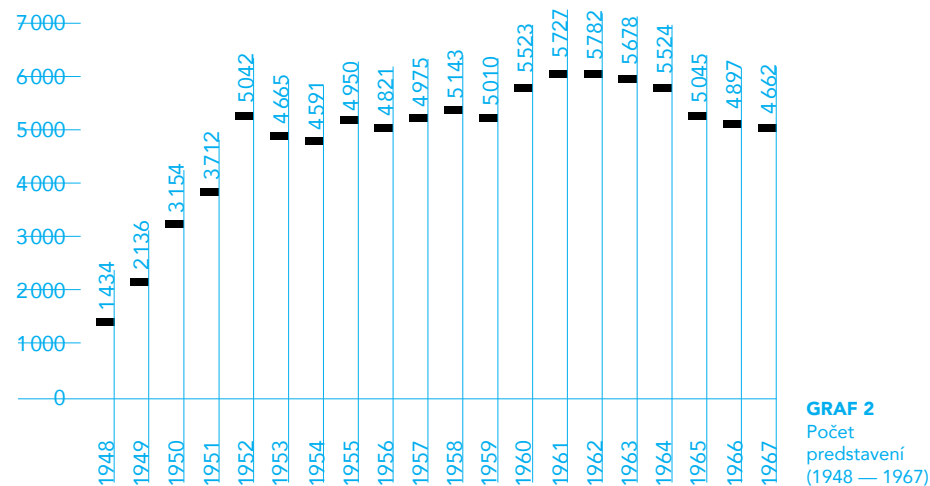
1.E Ako je zrejmé z grafu 1, divadelníctvo na Slovensku sa v povojnovom období kvantitatívne posilňovalo. Postupne vznikali divadlá v Nitre, Zvolene, Považskej Bystrici, maďarské divadlo v Komárne, Ukrajinské národné divadlo v Prešove. V piatich ďalších mestách vznikli profesionálne bábkové divadlá (Bratislava, Nitra, Banská Bystrica, Žilina, Košice). Táto skutočnosť, samozrejme, ovplyvnila rast

počtu stálych scén.

Avšak už v prvej polovici šesťdesiatych rokov boli viaceré divadlá pre dlhodobú stagnáciu zrušené, resp. začlenené do úspešnejších súborov (Polák, 2004; Dlouhý, 2011).

Okrem počtu stálych scén v prevádzke máme k dispozícii informácie o divadelných súboroch, ktorých počet osciloval okolo hodnoty 25 (príloha A). Tento údaj bol však štatisticky sledovaný až od r. 1953.

1.1.2 Počet predstavení — štatistický prehľad

2.A Početnosť odohratých predstavení je závislá od počtu stálych scén v prevádzke, avšak, ak sledujeme priemerný percentuálny nárast v jednotlivých rokoch, tento bol oproti predchádzajúcej kategórii o 1,2 % vyšší, a teda predstavoval nárast v priemere 7,6 %. Podobne ako v predchádzajúcej kategórii, od r. 1963 naberá početnosť predstavení klesajúcu tendenciu.

2.B Najnižší počet predstavení zaznamenávame v r. 1948, pomyselný vrchol môžeme sledovať v r. 1962 v počte 5 782 predstavení. Pokiaľ by sme mali hodnotiť celkový nárast medzi uvedenými hraničnými hodnotami, tento bol na úrovni 303 %.

2.C Najvyšší nárast v absolútnom vyjadrení sledujeme v roku 1952, keď počet predstavení medziročne vzrástol o 1 330, t. j. o 35,8 %.